

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՂԱԳՍ ՇՆՈՐՀԱՑ

1. ԻՄԱՍՏ ԵՒ ԳԱՂԱԳՍ ՇՆՈՐՀԱՑ. — Աստուծոյ և կրօնից մասին ճառող գիտութեան մէջ, հասարակ բառերը այլևս իրենց սովորական նշանակութեան մէջ չեն մնար, այլ յատկացեալ և մասնաւորաւ նշանակութիւններ կ'առնեն, այդ նշանակութիւնները միայն կը ցուցնեն կրօնական կիրառութեան մէջ, թէ անոր համար չեն կորուստի իրենց բնական, բառական և նախնական իմաստները: Այսպէս պէտք է իմանալ նաև շնորհաց մասին, որուն համար կը գրէ Աւետարանիչը թէ Շնորհքն ի ձեռն Յիսուսի Գրիստոսի եղինք (Յովհ. Ա. 17): Իսկ Գրիստոսի միջոցաւ հաստատուած շնորհքը Աստուծոյ բանաւոր արարածին ձիրարար տրուած գերբնական պարգևն է՝ վերաբերմամբ հոգևոր կեանքի: Էական անհրաժեշտութիւնները որոնք այս սահմանումէն կը մտկայարարուին, ասոնք են. Պէտք է ար Շնորհքը բնական ձիրքերուն վրայ աւելցնուած պարգև մը ըլլայ, Շնորհաց պատճառը և տուիչը ինքն Աստուծոյ ըլլայ, Շնորհաց նպատակը յաւիտենական կեանք ըլլայ, ի դէպ էր անոնց վրայ աւելցնել նաև այս, որ վաստակաւոր կամ արդիւնաւոր պատճառը, այսինքն նոր արուն արդիւնքովը կը արուի Շնորհքը, ըլլալ ինքն Գրիստոս, զոր Աւետարանիչը մեղի ցոյց առաւ իբրեւ միջնորդաւոր պատճառ, չի ձեռն Յիսուսի Գրիստոսի եղեւ: Որով խնդրոյ առարկայ այն Շնորհքը ինչպէս ըսինք, գերբնական պարգև մըն է, այս պատճառաւ բոլոր աստուածային պարգևները, որոնք բնական են կամ համարժեքական, Շնորհաց այս ճառէն արտաքին կը մնան: Իսկ Շնորհքը որուն մասին կը խօսինք, յաճախ կը կոչուի Շնորհք Գրիստոսի, որպէսզի բոլոր միւս շնորհներէն զանազանուի:

2. ՇՆՈՐՀԱՑ ՏԵՍԱԿԱՆՈՒԹ. — Շնորհաց տեսակները շատ են, և արդեաւ անոր վարդապետութիւնները երբեմն իմացումի դժուարութիւններ առնեցան են, թէ՛ ասոր համար և թէ՛ յիշատիւ իմացածին անտեղութիւններէն զերծանելու համար, և արդեաւ շոք յարանաւաստութիւններ կազմուած են, իսկ այն վասնզնեք, որոնց կ'ընդհարի Շնորհաց վարդապետութիւնը, յառաջ կու գան մէկ կողմէ մարդուն անգիտութիւնը և միւս կողմէ Աստուծոյ անտեսան իմաստութիւնը և բարութիւնը, զի ինչպէս իր տեղը ըսինք՝ մարդուն անգիտութեան և Աստուծոյ գիտութեան կամայ մասին խօսած տեղնին, դժուար է գտնուի համաձայնեցնել իրարու հետ, և այդ դժուարութիւնները կ'աճին ալ աւելի երբ անոնց վրայ կ'աւելնայ Աստուծոյ կողմէ ներգործական մասնաւոր բան մըն ալ, ինչպէս է Շնորհքը: Այդ բաժանուններուն կամ տեսակներուն մէջ գրեթե բոլորն է այն՝ որ շնորհք կը գտնուին ներգործականի և սովորականի, որոնցմէ առաջինը կը ասին պարզապէս բարի գործերուն և երկրորդը կերպովայն արտաթիւն գործերուն, ուսկից յառաջ կու գայ և Արարար անունը, որով կը յորջորջուի ընդհանրապէս: Ներգործականն է պարզապէս բարիք գործել, կարող լինելու համար օգնելը, իսկ արարարը, այնպիսի գործով մարդ հասարակէն վեր կը բարձրանայ, և իր գործերն ու կացութիւնը բնականն աւելի արժանիք կը ստանան վարձքի և հատուցման և իր ձգտած նպատակին տեսակէտով: Գերբնական այս կացութիւնը լաւագոյնս կը բացայայտի երբ յիշենք ինչ որ ըսինք ստեղծագործութեան առթիւ, թէ Աստուծոյ ի սկզբան մարդուն տուաւ բնականն անդրադոյն կամ գրիթ գերբնական կացութիւն մը: Թէ մարդը անկէ վար ինչպէս Ադամի մեղքովը, և թէ վերստին ելաւ նոյն բարձրութեան Գրիստոսի վերկազմութեամբ:

3. ՈՒՐԻՇ ՏԵՍԱԿԱՆՈՒԹ. — Բայց ասկից զատ կան ուրիշ տեսակներ ալ, նախ Շնորհատուր Շնորհք և շնորհաբեր Շնորհք: Առաջինը կը պարգևատրի յօգուտ ունիւններուն և անուղղակի կերպով միայն

կ'ենթադրէ տասնամային օէրը. այսպիսի են Շնորհք Թժչկաւթեանց, Շնորհք Կոտ. շաղործութեանց եւ այլն: Իսկ երկրորդը կը միացնէ մարդը Աստուծոյ հետ: Այս բաժանումը ըստ վախճանին է: Իսկ ըստ եղանակին անոնք իրարմէ կը տարբերին իբր ներքին և արտաքին: Արտաքինները մարմնով կատարուած գործողութիւններ են, իսկ ներքինները անոնք են որ մարդուն հոգիին մէջ միայն կը կատարուին հոգեբանական եղանակաւ: Ներգործականը և Սրբաբարը զորս յիշեցինք վերեւ (Էւոք Վալիս-Կոլի) են երկաշունչիւրը, որոնցմէ որբարարը նորէն կը բաժնուի առաջինի կամ երկրորդի, առաջին՝ երբ նոր Շնորհի մը օկդրնաւորութիւնն է, երկրորդ՝ երբ արդէն ընդունուած շնորհաց աճումն է:

4. ԳՐԱԳԻՆԻ ՈՒՐԻՇ ՏԵՍԱԿՆԵՐ. — Շատ աւելի են ներգործականին ստորաբաժանեան տեսակները, ըստ տարբեր տեսակներու: Ըստ նպատակին՝ կը զանազանուին՝ լուսաւորութեան շնորհը, որ միաժող կը զօրացնէ, և ազդեցութեան շնորհքը, որ կամքը կը շարժէ, Ըստ ենթակային, կը զանազանուին՝ մտքի շնորհը և կամքի շնորհը, որոնք ուրիշ անուններով կը նոյնանան վերիններուն հետ: Ըստ արգասիքին՝ կը զանազանուին Թժչկական շնորհը, որ բնութեան տկարութիւնները կը դարձանէ, և վերբերական շնորհը, որ Թժչկաւածք գերնականին կը բարձրացնէ: Այս երկուքը յաճախ ի միասին կը ճշմարտուին: Ազատութեան հետ յարաբերութեան տեսակետով, կը զանազանուին չարթիչ շնորհը և օգնիչ շնորհը, կամ գործիչ և գործակից, կամ նախապատրաստիչ և ընդացողից շնորհները, որոնք չորսն ալ կրնանք իբր նոյնանշան նկատել: Թէև անոնք որ նրբութեանց մէջ կը սուզուին՝ իրարմէ տարբեր կը նկատեն զանոնք: Ըստ արգասաւորութեան, կը զանազանուին բանական շնորհք և գործունեայ շնորհք: Առաջինին արդիւնքները չեն ճշմարտութիւր մարդուն ազատութեան համար, իսկ երկրորդին արդիւնքները կ'իրականանան ճշմարտապէս և իրապէս: Բանականը՝ իր կարգին, կրնայ ըլլալ հեռաւոր և մերձաւոր: Մերձաւորին

արդիւնքն է անմիջական, իսկ հեռաւորինը յարակցական՝ ուրիշ վիճակներու հետ, զոր օրինակ աղօթքի հետ: Մերձաւորը սովորութիւն է կոչել նաև շնորհ առաջին ներգործութեան, իսկ հեռաւորը՝ շնորհ երկրորդ ներգործութեան: Դրինք այս բաժանումներէ-թրեւ հմտութիւն ներբութեանց, զորս հարկ կ'ըլլայ գործածել վարդապետութեանց մէջ. բայց մենք ջանաք շարունակել մեր խօսքը, գործածելով դիրքմաց բառեր:

5. ԱՌԱՋԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՊԵՂԱԳԱՆՔԻ — Շնորհաց վարդապետութիւնը արեւելքի մէջ չունի ոչ սխերիմ հակառակօղներ և ոչ նրբամիտ պաշտպանողներ: Արեւելեան Եկեղեցիները ճաւաղիկի համարեցան այս մասին ընդունիլ միայն Աստուծային Շնորհաց գոյութիւնը իր ընդարձակագոյն առման մէջ և չյուզել անոր տարբերութեան և հոսնազամանաց խնդրները և ոչ ալ մարդուն ազատութեան կամ Աստուծոյ կարողութեան հետ յարաբերութեան հարցերը: Մինչև այսօր ալ նոյն այդ աւանդութիւնն է որ կը թիւր անոնց մէջ այդ մասին: Այդպէս չեղաւ ոտկայն արեւմտեայ մէջ, ուր կանուխ սկսան վարդապետական ներբութիւնները, և հետզհետեւ աճեցան: Ուստի մերժեցին, ռւրիշներ հաստատեցին աստուծային շնորհաց ներգործութիւնները, անոնց ազատութիւնը և արգասաւորութիւնը և յարաբերութիւնները մարդուն ազատ կամքին հետ: Այսպիսիներուն առաջնորդ եղաւ նախ Պեղագոս Բրիտանեացի, Ե. զարսուն, որուն վարդապետութիւնը երեք գլուխներ ունէր, նախ թէ չկայ սկզբնական մեղք, երկրորդ՝ թէ մարդուն բաւական են իր զօրութիւնները և ազատութիւնը և պէտք չունի շնորհաց, և երրորդ՝ Շնորհաց պարգևումը Աստուծոյ չափուած է բնական գործող բնական արժանեաց համեմատ: — Այս երեք նշանաբանները կը հիմնէին երեք սկզբնականներու վրայ, նախ թէ Շնորհաց կարեւորութիւնը կ'նշանէ ազատութիւնը և ճակատագրականութիւնը կը շինէ: Երկրորդ թէ Աստուծոյ անհերքելի քաներ չի հրամայ յիւր բնաւ, ուստի կարելի չէ ենթադրել

8.Ի ՆԻՈՎԵԼԵԱԿԱՆ ՎԱՐԻՍԿԱՅՈՒԹԻՒՆ
ԵՆՈՐԱՆՈՒՄ. — Առանց դէժ Հռոմիէական Ե-
կեղեցիի այսպէս կը ներկայացնէ իր վար-
դապետութիւնը. 1) Կրկին են առաւանտա-
յին շնորհները, ներգործական՝ արժարգը
արդարութեան կը պատրաստէ, և որո-
րա՝ ար կերպապէս կը կատարէ դայն: 2) Փրկութիւն արդիւնաւորող ամէն ներ-
գործութեան և հաւատքի սկզբնաւորութե-
ան համար՝ տկար է նախապատրաստիչ,
գերբնական և ներքին շնորհքը: 3) Այս
նախապատրաստիչ շնորհին փոքր պէտք է
ընթանայ շարժիչ շնորհ, և այս ամէն-
քին մէջ հաւատարմապէս, թէ՛ հաւատքէ
գրկուած մեղաւորներուն, թէ՛ յայտով և
հաւատքով ընթացած մեղաւորներուն և
թէ՛ արդարներուն մէջ: 4) Իսկ արդարու-
թեան լրումին համար հարկ է որ գոնիչ
շնորհն ալ ըլլայ: 5) Անկեալ վիճակի
բնութեան մէջ, մարդոց բարոյական հար-
կաւորութեան պէտք ունի, բացի արար-
չութեան և նախանախնութեան պարա-
գաներէն, նաև յատուկ առաւանտային
նպատակներու, գիտնալու համար բոլոր
բնական ճշմարտութիւնները և կատարե-
լու համար բոլոր բնական պատուիրան-
ները: 6) Բայց առանց այդ ժառանգոր
նպատակներուն ալ, կարող է ճանչնալ ճշ-
մարտութիւնները և կատարել պատուի-
րանները մասամբ, գոնէ գիւրգոյն մա-
սամբ: 7) Կրնայ առանց հաւատքի շնոր-
հաց ալ կատարել ինչ ինչ գործեր ըստ
բարոյական բարութեան: 8) Բայց չի
կրնար առանց Աստուծոյ յատուկ շնորհաց
յարտաւել ընդունուած շնորհաց մէջ: 9)
Ձի կրնար գերծ մնալ որեւէ մեղքէ, բայց
միայն Աստուծոյ գերազանց և բացառիկ
շնորհքով: 10) Աստուածային շնորհքը
ձրիապաշտ է, զի բնական զօրութեամբ
կատարուած բարի գործերը երբեք չեն
արժեր Աստուծոյ շնորհքը: 11) Բայց Աս-
տուած իր ողորմութեամբ իր շնորհքը
հրեքը պակսող չ'ընեն բոլոր մարդոցմէ,
կամ մարդկութեան բոլոր անհատներէն
առանց բացառութեան, իւրաքանչիւրին

զօրութեան և հանգամանքներու համե-
մատ: 12) Բոլոր մարդիկ փրկութեան
առիթունուած են և Աստուած ոչ ոք դա-
տապարտութեան կը սահմանէ բացարձակ
կամքով, միայն իւրաքանչիւրին մեղքը,
Աստուծոյ նախատեսութեանը մէջ, կը
լինի հին ու պատճառ մեղաւորաց դա-
տապարտութեան: 13) Սրբարար Ենորհը
հոգիին մէջ հաստատուած պարզեւ ժըն է,
որով կ'արդարանայ մարդը և կը արբուի,
կը լինի բարեկամ և արդի Աստուծոյ և
ժառանգ յաւիտենական կեանքի և կը
ստանայ կարողութիւն գործելու յաւիտե-
նական վարձուց արժանի գործեր: 14)
Մեղաւորը թողութեամբ մեղաց իսկապէս
կը փոխուի, կը նորոգուի հոգևով, և կը
գործանայ առաքելութեամբ: 15) Ամէն չա-
փահաւ մարդու հարկաւոր է պատրաս-
տութիւն բարի գործելու, յաւիտենական
կեանքը ստանալու համար: 16) Կեանքին
մէջ հարկաւորը լոկ Աստուծոյ խոստում-
ներուն վստահութիւնը չէ, այլ մասաւոր հա-
ւանութեան հաստատութիւնը՝ Աստուծոյ
յայտնուած ճշմարտութեանց: 17) Հաւատա-
քով ստացուած արդարութիւնը կը կոր-
սուի մեղքով, որ չարիք ալ կը կոչուի: 18)
Բայց կը պահպանուի և կ'անի բարի
գործերով և արժանի կ'ըլլայ մեծագոյն
շնորհաց յաջա Աստուծոյ: 19) Ենորհաց
այդ առաւելութիւնը անոր կը արուի
ըստ արժանեաց, մինչ որբարար առաջին
շնորհքը կը տրուի ըստ պատշաճի: 20)
Պարզ զղջումը մեղաւորը արժանի կ'ընէ
մեղաց թողութեան, գոնէ ըստ թէական
պատշաճից: 21) Նայնպէս ախարները
կարող են գոնէ ըստ թէական պատշաճից
արժանի լինել շնորհաց յարաւանութեան: 22)
Կրնան այնպէս ընդունիլ առաջին
արարարար շնորհը յօգուած աւրիշներուն: 23)
Ըստ արժանեաց շնորհաց ընդունելու-
թեան պայմանները գլխաւորաբար երկու
են, նախ որ գործիչը ի կեանս լինի և
ի վիճակի շնորհաց, և երկրորդ ար գործը
ըլլայ ազատ, բարի և գերբնական:

(Շարունակելի՝ 27)

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐԲԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ